

Rapport: 2017-11
Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län
Slutrappport oktober 2017

Rapport: 2017-11

Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län -Slutrappport oktober 2017

Foto omslagsbild: Pixabay

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen Dalarnas webbplats:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer.

Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län,
ISSN: 1654-7691.

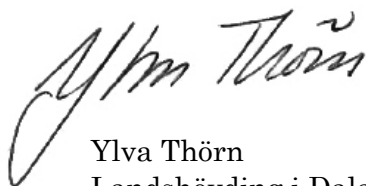

Förord

Länsstyrelsen i Dalarnas län utarbetade 2010 en långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län. Det gjordes i samverkan med Lantmäteriet, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen samt företrädare för markägarna och skogsnäringen. Arbetet med omarrondering har därefter fortskridit i en alltför långsam takt. Fortfarande är 534 000 ha av länets skogs- och jordbruksmark ägosplittrad.

Därför har Länsstyrelsen i Dalarnas län genom regleringsbrevet för år 2017 fått i uppdrag att, i samverkan med Lantmäteriet, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen samt företrädare för näringen och markägarna uppdatera länets långsiktiga plan för omarrondering. Därutöver har Länsstyrelsen i Dalarnas län haft samråd med Naturvårdsverket och Lantbrukarnas Riksförbund. En delredovisning lämnades till Näringsdepartementet 31 mars och nu lämnas slutredovisning.

13 oktober 2017

Ylva Thörn
Landshövding i Dalarnas län

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	5
Omarrondering är samhällsekonomiskt lönsamt.....	7
Värdeökning i produktionsledet	7
Ökad sysselsättning.....	8
Ökad konkurrenskraft.....	8
Ökade skatteintäkter.....	8
Förbättrad rättssäkerhet och minskade myndighetskostnader	8
Minskad klimatpåverkan.....	9
Positivt för natur- och kulturmiljövärden	9
Länsstyrelsens möjligheter att under rådande förutsättningar arbeta med omarrondering	11
Myndighetsuppdrag	11
Statlig finansiering.....	11
Kompetensförlust	12
Gemensam grundsyn	13
Ansvarsfördelning och samverkan.....	13
Dialog och transparens	13
Effektivisera och stärka arbetet med omarrondering	14
Dialog och transparens	14
Gemensam grundsyn	14
Ansvarsfördelning och samverkan.....	15
Länsstyrelsen i Dalarnas län	15
Lantmäteriet	16
Skogsstyrelsen	17
Jordbruksverket.....	17
Naturvårdsverket	18
Lantbrukarnas Riksförbund	19
Referenser	20

Sammanfattning

Omarrondering genererar stora samhällsvinster samt en hållbar utveckling av landsbygden och landsbygdens ekonomi. Den leder till ökad skogsproduktion vilket ger tydliga effekter på sysselsättning och skatteeffekter för staten. Dessutom är omarrondering till nytta för samhället genom förbättrad rättssäkerhet, minskade myndighetskostnader, minskad klimatpåverkan samt positiva effekter för natur- och kulturmiljövärden.

Vid omarrondering krävs en förankrad gemensam grundsyn baserad på de samhällsvinster som en omarrondering leder till. Dialog och transparens efterfrågas från samtliga berörda parter, såväl mellan myndigheter som mellan markägare och myndigheter.

Helt avgörande för möjligheterna att genomföra omarrondering i Dalarnas län är att Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen får ett tydligt uppdrag från regeringen att gemensamt verka för omarrondering och långsiktig finansiering av arbetet.

Uppdraget

I regleringsbrevet för 2017 fick Länsstyrelsen i Dalarnas län ett regeringsuppdrag. Denna rapport är slutredovisning av uppdraget. Enligt uppdraget har vi samverkat med Lantmäteriet, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen samt företrädare för näringen och markägarna. Därutöver har vi haft samråd med Naturvårdsverket och Lantbrukarnas Riksförbund. Slutsatserna i rapporten är baserade på möten med berörda parter, litteraturstudier och analys av riksskogstaxeringens datamaterial.

I uppdraget ingick att uppdatera den långsiktiga plan för omarrondering i Dalarnas län som togs fram 2010, beskriva omarronderingens effekter på sysselsättning och värdeökning i produktionsledet, visa hur arbetet med omarrondering kan effektiviseras och stärkas och därmed utvecklas samt beskriva Länsstyrelsens möjligheter att under rådande förutsättningar genomföra omarrondering enligt planen.

Behov för genomförande

Den statliga finansieringen (Jordbruksverkets anslag 1:20) har inte uppräknats i samma takt som kostnadsutvecklingen för lantmåteriförrättningar och övriga myndighetskostnader. Anslag 1:20 behöver, för att möjliggöra ett rationellt arbete med omarrondering, tillföras ytterligare 16 miljoner kronor årligen så att det uppgår till totalt 20,1 miljoner kronor per år.

För att täcka ökande fastighetspriser behöver ramutrymmet för Dalarnas län i Jordbruksverkets jordfond öka med 26 miljoner kronor, till totalt 220 miljoner kronor. Detta för att möjliggöra fortsatt arbete med uppbyggnaden

av en markreserv inför omarrondering samt inlösen av fastigheter enligt jordförvärvslagen (1979:230).

Jordfonden behöver förändras så att den blir revolverande, dvs. intäkter och utgifter hanteras inom fonden. Idag urholkas jordfondens värde på grund av prisutvecklingen på fastigheter.

För att säkerställa inventering och skydd av naturvärden i samband med omarrondering krävs långsiktig finansiering för både inventering av nyckelbiotoper och för avsättning av naturreservat och biotopskydd. För det behövs medel till Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen. Den totala kostnaden för formellt skydd kommer att variera från område till område. Kulturmiljövärden behöver inventeras av Länsstyrelsen vilket kräver långsiktig statlig finansiering.

Omarrondering är samhällsekonomiskt lönsamt

I delrapporten (Granath et al. 2017) som redovisades till näringsdepartementet i mars 2017 presenterades omarronderingens effekter på sysselsättning i produktionsledet. Nedan redovisas utdrag ur delrapporten som visar på omarronderingens effekter i produktionsledet, effekter på sysselsättningen samt skatteeffekter för staten. Delrapporten belyser även samhällsnytta genom förbättrad rättssäkerhet, minskade myndighetskostnader, minskad klimatpåverkan samt positiva effekter för natur- och kulturmiljövärden. För en fördjupning hänvisas till delrapporten.

Värdeökning i produktionsledet

I omarronderade områden är röjningar, gallringar och slutavverkningar arealmässigt större och mindre uppdelade än i ägosplittrade områden, vilket ökar lönsamheten för skogsbruket. Riksskogstaxeringens statistik visar en mer aktiv skogsvård i omarronderade områden och samtidigt finns där mer äldre skog. Det finns inte stöd för att passiviteten i ägosplittrade områden skulle gynna höga naturvärden. Tvärtom ger en omarrondering kraftigt förbättrade förutsättningar för god natur- och kulturmiljövård genom ökad kunskap, enklare ägoförhållanden och säkrare skydd av och hänsyn till värdefulla miljöer.

Analyser av riksskogstaxeringens offentliga statistik visar att den löpande tillväxten ökar efter omarrondering med 0,6 m³sk per år och hektar, vilket är dubbelt så stor ökning som beräknades i den studie som gjordes 2010 (Länsstyrelsen Dalarna 2010a, b, c).

Om hela den ägosplittrade arealen i Dalarna omarronderas är potentialen en ökning av den årliga tillväxten med totalt 320 000 m³sk vilket är att jämföra med virkesförbrukningen vid ett medelstort sågverk. På 70 år (en omloppstid) motsvarar den ökade tillväxten virkestrave, 3 m bred och 4 m hög, från Falun till Paris.

Vid en omarrondering försvinner 75-80% av rågångslängden. I ett scenario där all ägosplittrad mark i Dalarna omarronderas och rågångarna (fastighetsgränserna) skulle vara röjda med 1,5 meters bredd skulle den minskade arealen rågångar motsvara 5 600 ha (ca 7 000 fotbollsplaner) skogsmark som kan användas för virkesproduktion.

För markägaren leder omarronderingen till ett samlat skogsinnehav, tillgång till skogsbilväg, minskade terrängtransporter och minskad rågångslängd vilket ger möjligheter till ett rationellare skogsbruk. Bra skogsbilvägar är avgörande för ett hållbart skogsbruk, de höjer fastighetsvärdet och ger förutsättningar för jakt, fiske och rekreation. I ägosplittrade områden är vägnätet ofta eftersatt och mindre utbyggt, bland annat därför att byggande av vägar kräver samverkan mellan ett stort antal markägare. Vid omarrondering finns en unik möjlighet att planera och bygga ett effektivt

vägnät med hänsyn till såväl skogsbruk som natur- och kulturmiljövården. I ett modernt skogsbruk är virket i skogen industriernas råvarulager. Ett väl fungerande vägnät är en förutsättning för att virkesråvara ska finnas tillgänglig året om.

Ökad sysselsättning

Om hela den ägosplittrade arealen omarronderas ger den ökade skogstillväxten en potentiell sysselsättningseffekt som innebär 630 nya årsarbeten i skogsbruket, skogsindustrin, vägförvaltning och övrig näringsverksamhet som inte är direkt knuten till skogsnäringen. Två arbeten i skogsnäringen beräknas generera ett arbete i övrig näringsverksamhet såsom underleverantörer och dagligvaruhandeln.

Inom skogsvården finns flera arbetsinsatser som kan utföras med enkel introduktion. Den ökade tillväxten efter omarrondering leder till ett ökat behov av skogsvård. Det handlar bland annat om röjning av ungskog och rågångar samt skogsplantering.

Besöksnäringen sysselsätter flest människor i Dalarna idag. Behovet av leder och rastplatser i skog och mark ökar. Den stora ägosplittringen är ett stort hinder vid anläggning av leder för såväl vinter- som sommarturism, då avtal bör tecknas med ett mycket stort antal markägare. Omarrondering ökar definitivt utvecklingsmöjligheterna för besöksnäringen vilket ger ytterligare arbetstillfällen.

Ökad konkurrenskraft

Omarrondering leder till att flera nya jobb skapas på orten vilket är en viktig förutsättning för utveckling av landsbygden och dess företag. Ökad sysselsättning leder i förlängningen till bättre förutsättningar för lokal och kommunal service då fler personer har möjlighet till försörjning och således kan bo kvar. Förbättrad service ökar områdets attraktivitet.

Ökade skatteintäkter

I strukturutredningen från 2010 (Länsstyrelsen Dalarna 2010a, b, c) har de direkta skattemässiga intäkterna beräknats till 250 000 kr per årsarbete. Beräknat på en ökad sysselsättning med 630 årsarbeten (se ovan) ökar skatteintäkterna med 165 miljoner kr beräknat över en period på 50 år.

Till detta kommer skatt på skogsägarnas vinster vid avverkning och skogsindustriernas vinster.

Förbättrad rättssäkerhet och minskade myndighetskostnader

Samhället har mycket att vinna på ett omarronderat Dalarna även ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Det råder ofta oenighet avseende ägarförhållanden, faktiska gränser och ersättningsanspråk. Fastighetsdomstolen i Falun var 2010 (Länsstyrelsen Dalarna 2010b) den fjärde största i Sverige efter

Stockholm, Göteborg och Malmö. Fastighetsdomstolen är numera sammanslagen med miljödomstolen till mark- och miljödomstolen.

Ägosplittringen i Dalarna leder till en merkostnad för kommuner och myndigheter i planerings- och exploateringsprocesser då väldigt många markägare blir involverade. Den årliga merkostnaden för statliga myndigheter orsakade främst av ägosplittringen i Dalarna uppskattas till 11-14 miljoner kronor per år (SOU 1994:090, Edvinsson & Söderberg 2011).

Minskad klimatpåverkan

All den koldioxid som ansamlas i biomassa kommer förr eller senare att återgå till atmosfären som koldioxid. Genom ökad skogsvård och klok användning av skogsprodukter kan detta återflöde fördröjas vilket bidrar till minskad klimatpåverkan.

Om hela den ägosplittrade arealen i Dalarna omarronderas skulle den ökade skogstillväxten innebära att ytterligare cirka 450 000 ton CO₂ årligen ansamlas i den växande skogen (KSLA 2010). Om 90 % av den ökade tillväxten avverkas och används för substitution av energikrävande material och i långlivade produkter kommer cirka 400 000 ton CO₂ att undandras kretsloppet årligen. Det motsvarar utsläpp från 200 000 normalbilar under ett år (Naturvårdsverket 2015).

Terrängtransporter förbrukar 30 gånger mer bränsle än vägtransporter. Om vägnätet optimeras vid omarrondering minskar virkestransporter i terrängen. Föreslagen utbyggnad av vägar skulle ge en minskad dieselförbrukning på cirka 115 000 liter per år.

Positivt för natur- och kulturmiljövården

Naturvärden

En del av naturvårdsarbetet är att avsätta mark för skydd. I samband med omarrondering inventeras naturvärden och ett formellt skydd blir mer samlat och genomtänkt. Områden lämpliga för frivilliga avsättningar samt bestånd där anpassad hänsyn ska tas pekas ut. Det ökar förutsättningarna för att upprätthålla samband mellan avsnitt av värdefull natur.

Bildandet av naturreservat i samband med omarrondering är kostnadseffektivt då gränserna för naturreservat placeras ut innan de nya fastighetsgränserna ritas. Markåtkomsten kan därför lösas tidigt utan förhandlingar med markägare.

Enligt Riksskogstaxeringens material är andelen skog med befintligt eller pågående formellt skydd samt nyckelbiotoper nästan dubbelt så stor i områden med god arrondering som i ägosplittrade områden. Slutsatsen är att naturvärden är bättre kända och mindre fragmenterade i välarronderade områden.

Vägar som projekteras i samband med en omarrondering kan planeras med större hänsyn till naturvärden, vattenöverfarter mm, då hänsyn ej behöver tas till fastighetsgränser och flertalet fastighetsägare. Ett utbyggt vägnät minskar terrängtransporter vilket medför en minskad risk för körskador och skador på vattendrag.

Kulturmiljövärden

Vid omarrondering finns goda möjligheter att beakta kulturmiljövärden så att inte väsentliga kulturmiljöer skadas eller förloras. Det är en viktig del i miljömålet Levande skogar. Kulturmiljöer skyddas främst enligt kulturmiljölagen, men även i skogsvårdslagen och miljöbalken.

Spår efter människans markbruk och historia är frekvent i skogsmarkerna. Många av dessa finns i det nationella fornminnesregistret (www.fornsok.se), men långt ifrån alla. Informationen är ofta ofullständig. Även lämningar som inte är kända och registrerade, eller där kunskapen är bristfällig, skyddas av lagstiftningen.

För att få ett bra kunskapsunderlag till omarronderingsprocessen och för att erforderlig hänsyn ska kunna tas är det nödvändigt att forn- och kulturmiljövärden inventeras. Inventeringen säkerställer att markägarna vid värderingen får rätt ersättning för skogen utifrån lagens krav på kulturmiljöhänsyn. Det leder till ett rationellt brukande av skogen med minskad risk för att kulturminnen skadas.

Länsstyrelsens möjligheter att under rådande förutsättningar arbeta med omarrondering

Länsstyrelsen i Dalarnas län har begränsade möjligheter att under rådande förutsättningar genomföra omarrondering av de mycket ägosplittrade områden som finns i länet. Det beror på flera faktorer. Den viktigaste är att ingen av de berörda myndigheterna idag har ett tydligt uppdrag att prioritera arbetet med omarronderingen i länet. En annan viktig begränsning ligger i det befintliga utrymmet för statlig finansiering. Med dessa begränsningar är det svårt att nå en takt i omarronderingen som gör det möjligt för myndigheterna att upprätthålla nödvändig kompetens.

Länsstyrelsen ser dessutom ett behov av att berörda myndigheter arbetar utifrån en gemensam grundsyn avseende syftet med omarrondering. Idag upplevs ansvarsfördelningen mellan berörda myndigheter oklar och samverkan otillräcklig. Oklar ansvarsfördelning, bristande samverkan och dialog samt en upplevd avsaknad av transparens har bidragit till en vikande opinion bland markägarna.

Myndighetsuppdrag

Ingen av de berörda myndigheterna har idag ett tydligt uttalat uppdrag att aktivt arbeta med omarrondering av de ägosplittrade områdena i Dalarnas län.

Länsstyrelsen i Dalarnas län förfogar över medel via Jordbruksverket och har trots avsaknaden av uppdrag valt att prioritera frågan. Dessa medel är begränsande för arbetets genomförande. Arbetet försvåras av att övriga myndigheter har begränsat resursmässigt utrymme att prioritera denna verksamhet.

Statlig finansiering

Omarronderingsprocessen inleds med ett förarbete som påbörjas innan en ansökan om förrättningen inkommit till Lantmäteriet. Kostnaden för detta inledande arbete behöver täckas av statliga medel då det i detta skede inte finns någon sakägare och således ingen finansiering från någon markägare.

Idag finansieras delar av omarronderingsarbetet med statliga medel till Jordbruksverket respektive Lantmäteriet. Medel hos Jordbruksverket förvaltas inom anslag 1:20 och jordfonden, vilka fördelas till länsstyrelserna. Lantmäteriet förvaltar anslag 1:6, delar av anslaget är de så kallade nedsättningsmedlen.

Anslag 1:20 – Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Anslaget har tillsammans med Lantmäteriets nedsättningsmedel utgjort den statliga finansieringen av förarbete och rabattering av kostnader för omarronderingsförrättningar. Kostnadsutvecklingen för lantmäteriärenden och övriga myndighetskostnader medför att anslaget räcker till omarrondering av allt mindre arealer.

Utan en ökning av anslaget kan inte ens nuvarande nivå på verksamheten upprätthållas. Länsstyrelsen måste då besluta om omfattande förändringar i den nu pågående omarronderingsverksamheten och omarrondering av ägosplittrade områden förväntas då ta mer än 100 år utifrån nuvarande förutsättningar.

Jordfonden

Med dagens ramutrymme inom jordfonden är det inte möjligt att upprätthålla en markreserv på nödvändig nivå och arbeta med inlösen av fastigheter enligt jordförvärvslagen.

Jordfonden används till att finansiera länsstyrelsernas köp av skogs- och jordbruksmark. Detta avser även inlösen av fastigheter i vissa fall när en köpare nekats förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen (1979:230). Marken behövs för att underlätta omarronderingsprocessen vid såväl uppbyggnad av bärkraftiga rationella fastigheter som vid områdesskydd. Vid försäljningen av jordfondens markinnehav återgår anskaffningsvärdet till fonden, medan överskottet med avdrag för vissa omkostnader går till statskassan.

Denna konstruktion tillsammans med den uthålliga prisuppgången på skogsfastigheter, bara de senaste 10 åren har priserna i Dalarna stigit med 19 % (LRF Konsult & Swedbank och Sparbankerna 2016), resulterar i en kontinuerlig urholkning av fondens köpkraft. För att verksamheten ska kunna bedrivas effektivt i Dalarna behöver jordfonden disponera åtminstone 10 000 – 15 000 hektar.

Nedsättningsmedel

Inom Lantmäteriets verksamhet finns det statliga anslaget 1:6 av vilka delar är så kallade nedsättningsmedel. Syftet med nedsättningsmedel är att åstadkomma en sanering av fastighetsbeståndet. Lantmäteriets nedsättningsmedel har uppgått till 6 miljoner kronor årligen. Sedan många år tillbaka har Lantmäteriet beslutat använda dessa medel uteslutande till omarronderingsförrättningar.

Kompetensförlust

För att bibehålla specialistkompetens krävs ett jämt inflöde av omarronderingsprojekt. Med en vikande opinion har detta drabbat Lantmäteriet särskilt hårt. Tillgången till förrättningslantmätare med kunskap inom området har minskat de senaste åren.

Gemensam grundsyn

En omarrondering är så mycket mer än bara den del som respektive myndighet ansvarar för. Omarrondering ska för optimal samhällsnytta integreras med flera av de politikområden som respektive myndighet har att bevaka. För att detta ska vara möjligt krävs gemensam grundsyn som möjliggör en god samverkan.

Ansvarsfördelning och samverkan

Tydlig ansvarsfördelning och samverkan mellan myndigheter är nyckelfaktorer i arbetet med omarrondering. En otydlig ansvarsfördelning leder till osäkerhet både hos myndigheter och markägare rörande genomförande och utfall.

Bristande samverkan leder till en osäkerhet i processen, att förtroendet mellan myndigheter minskar och relationen med markägare försämras. Med en ökad samverkan når man de ur ett samhällsperspektiv stora vinsterna som beskrivits ovan.

Dialog och transparens

Ambitionen att effektivisera för att hålla de strama finansiella ramarna har präglat arbetet de senaste åren. Detta har lett till att det inte funnits utrymme för dialog och transparens i den omfattning som både markägare och myndigheter önskar. Detta har i sin tur medverkat till att skapa en vikande opinion bland markägare och en osäkerhet hos myndigheterna.

Med utrymme för en ökad dialog och transparens får markägarna en tydligare bild av processen som helhet och blir mer delaktiga.

Effektivisera och stärka arbetet med omarrondering

Avgörande för att genomföra arbetet med omarrondering av Dalarnas ägosplittrade områden är att regeringen uppdrar åt Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen att gemensamt arbeta med frågan samt en långsiktig statlig finansiering för detta.

Utöver ett gemensamt uppdrag är det ytterligare några faktorer som krävs för att dels möjliggöra uppstart av nya omarronderingsprojekt samt genomföra desamma.

Under uppdraget har behovet av transparens och en kontinuerlig dialog mellan markägare och myndigheter, genom hela processen, tydligt synliggjorts. En gemensam grundsyn avseende syftet med omarrondering med tydlig ansvarsfördelning möjliggör en utökad samverkan mellan berörda myndigheter.

Dialog och transparens

För att markägarna ska vara intresserade av en omarrondering behöver de känna sig delaktiga i processen. För att möjliggöra detta krävs en större lokal närvaro och möten med markägare som involverar dem i processen. För att nå fram i en dialogform behöver man arbeta med mindre delområden. Flera mindre områden löper parallellt. Det är viktigt ur både ett myndighets- och ett markägarperspektiv att synpunkter och önskemål beaktas så långt det är möjligt.

Dialog och transparens är också ledord mellan myndigheter. Med ett uppdrag att gemensamt verka för omarrondering i Dalarnas län finns ett gemensamt mål. Utökad dialog är en förutsättning för genomförandet.

Gemensam grundsyn

För ett lyckat slutresultat där samtliga aspekter i omarronderingen beaktats är det avgörande att de inblandade myndigheterna har samma grundsyn avseende syftet med omarrondering. Omarrondering ska genomföras för att få en ändamålsenlig fastighetsindelning som möjliggör rationellt fungerande markägande, främjar en positiv landsbygdsutveckling, främjar förutsättningarna för fungerande infrastruktur och skogsbruk, möjliggör skydd av värdefulla natur- och kulturmiljövärden, stärker rättssäkerheten och minskar de administrativa kostnaderna för olika myndigheter.

Utan en gemensam grundsyn finns risk för att respektive myndighet inte ser till helheten utan endast sitt ansvarsområde. Detta leder i sin tur till att den totala samhällsnyttan av en omarrondering inte uppnås.

Ansvarsfördelning och samverkan

En tydlighet i ansvarsfördelning krävs så att de inblandade myndigheternas roller tydliggörs. De myndigheter som berörs vid en omarrondering är Lantmäteriet, Länsstyrelsen, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket. Nedan beskrivs deras roller och vad respektive myndighets ansvarsområden bör vara för att få en smidig och tydlig omarronderingsprocess.

Omarronderingsprocessen behöver utvecklas till en arena för samverkan mellan berörda aktörer.

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Markfunktionen

De roller som Länsstyrelsen har gällande omarrondering är att förvalta och bygga upp en markbank i form av jordfonden. Länsstyrelsen är också den myndighet som är ansvarig för det inledande arbetet i en omarrondering (förarbetet). I samarbete med Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, kommunen och markägarna tas ett underlag fram som underlättar för markägarna att ta ställning för eller emot omarrondering. I samband med att en ansökan om omarrondering inkommer till Lantmäteriet övergår huvudansvaret till Lantmäteriet. Det är också Länsstyrelsens uppgift att presentera resultatet från förarbetet och ansvara för att markägare får möjlighet att ta del av all information.

Länsstyrelsen i Dalarnas län efterfrågar ett tydligt uppdrag från regeringen att arbeta med rationalisering av fastighetsstrukturen i länet samt långsiktig finansiering av detta arbete.

Naturvårdsenheten

Inledningsvis vid en omarronderingsprocess ska fördjupad kunskap om natur- och kulturmiljövärden tas fram (via inventeringar).

Vid Länsstyrelsen pågår arbetet med att ta fram en handlingsplan för grön infrastruktur. I en sådan plan ska natur- och kulturmiljöns värden kunna förmedlas och förklaras för alla som är berörda. Handlingsplanerna ska förmedlas i samverkansprocesser som bygger på dialog. Markanvändarna ska använda planeringsunderlagen för att kunna agera för ett hållbart och hänsynsfullt brukande av landskapet.

När det gäller formellt skydd av mark kommer handlingsplanen för grön infrastruktur bl.a. att innehålla prioriteringsunderlag för områdesskydd. När det gäller skog arbetas detta underlag fram med Skogsstyrelsen och kommunernas synpunkter kommer att inhämtas. Samtliga dessa myndigheter kan bilda formellt skydd av natur och utifrån förfinade prioriteringsunderlag, som omarronderingsprocessen bidrar med, kan samverka när det gäller formellt skydd ske. Att omfattningen av det formella skyddet tidigt kan planeras in, och när medel måste finnas tillgängligt, underlättar för de instanser som bekostar områdesskyddet

(nationell årlig fördelning via Naturvårdsverk till Länsstyrelsen, länsvis uppdelning av Skogsstyrelsens områdesskyddspott och politiska ställningstaganden i budgetar och av kommunernas styrning).

Kulturmiljöfunktionen

Vid omarronderingen ska kulturmiljöintressen beaktas så att inte väsentliga kulturmiljöer skadas eller förloras. De har en stor betydelse för markägares och besökares förståelse för det historiska markutnyttjandet och identitetsrelaterade frågor och är därför en viktig del i miljömålet Levande skogar. Kulturmiljöer skyddas främst enligt kulturmiljölagen, men även i skogsvårdslagen och miljöbalken. Skyddet gäller kultur- och fornlämningar samt utpekade områden med högt kulturmiljövärde, som riksintressen och kommunalt utpekade områden. Det handlar såväl om enskilda lämningar som större strukturer och sammanhang. Under förarbetet till omarronderingen bör en konstruktiv dialog föras mellan markägare, Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen om hur dessa värden ska beaktas. I samverkan föreslås hur hänsynen ska tas utifrån den kunskap som finns.

För att nå framgång är det nödvändigt att ytterligare och särskilda medel för inventering av kulturmiljövärden anslås. Detta för att få ett bra kunskapsunderlag till omarronderingsprocessen. Kunskap om forn- och kulturmiljövärden är nödvändig för att erforderlig hänsyn ska kunna tas. Långsiktig statlig finansiering av kulturmiljöinventeringar samt information kring detta är nödvändig.

Lantmäteriet

I Lantmäteriets uppdrag ingår att inom utgiftsområde 18 (Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik) verka för en ändamålsenlig fastighetsindelning och bedriva utvecklingsverksamhet inom sitt verksamhetsområde.

Lantmäteriet behöver, för att kunna utveckla sin roll och samarbeta för en utvecklad omarronderingsprocess, en tydlig instruktion från regeringen att arbetet med omarrondering i Dalarnas län är prioriterat.

Under det inledande arbetet med en omarrondering (förarbetet) behöver Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, kommunen och markägarna ta fram ett underlag som underlättar för markägarna att ta ställning för eller emot omarrondering. Under förarbetet är Länsstyrelsen huvudansvariga och i samband med att en ansökan om omarrondering inkommer till Lantmäteriet övergår huvudansvaret till Lantmäteriet.

Delar av Lantmäteriets anslag 1:6 (de s.k. nedsättningsmedlen) har tillsammans med Jordbruksverkets anslag 1:20 (Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.) hittills utgjort den statliga finansieringen av förarbete och nedsättning av markägarnas kostnader för omarronderingsförrättningar. Den fortsatta statliga finansieringen behöver vara långsiktig och ej avhängig årliga ställningstaganden.

Skogsstyrelsen

I Skogsstyrelsens uppdrag ingår att verka för att landets skogar sköts på ett sådant sätt att de skogspolitiska mål som beslutats av riksdagen kan uppnås.

Skogsstyrelsen behöver få ett tydligt uppdrag från regeringen att arbeta med omarrondering i Dalarnas län samt långsiktig finansiering för arbetet. Det behövs stabila förutsättningar med långsiktigt tryggad finansiering.

Nyckelbiotoper och andra höga naturvärden måste inventeras vid omarrondering. Det krävs en stor tydlighet om vilka naturvärden som finns i den skog man erbjuds och tillträder. För nyckelbiotopsinventering och eventuella biotopskyddsområden vid omarronderingar behöver Skogsstyrelsen särskilda medel så att motsvarande verksamhet i andra delar av länet/landet inte blir lidande. Det måste göras tydligt för alla inblandade vad som ska skyddas och inte.

Det är som regel viktigt att nödvändiga vägar projekteras och anläggs i samband med omarrondering. Det behövs statlig delfinansiering av vägbyggen i samband med omarrondering. Skogsstyrelsen har lämplig kompetens och erfarenhet för arbetet med vägar.

Jordbruksverket

I Jordbruksverkets uppdrag ingår att inom utgiftsområde 23 (Areella näringar, landsbygd och livsmedel) stödja jordbrukets rationalisering. Detta sker genom att verket förvaltar jordfonden och anslag 1:20 (Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.). Jordbruksverket har redan i ett antal tidigare budgetunderlag till regeringen hemställt om en utökning av såväl jordfonden som anslaget för att kunna minska den tid som ett genomförande av omarrondering i Dalarna i dagsläget förväntas ta. Utan en ökad finansiell ram inom anslag och jordfond kan inte ens nuvarande nivå på omarronderingsverksamheten i Dalarnas län upprätthållas.

Jordfonden

Jordfonden är en icke räntebärande ekonomisk ram som går mot statens checkkredit och vars storlek bestäms av staten. Sedan 1990-talet har det nationella ramutrymmet legat på cirka 194 miljoner kronor, Dalarnas del av detta är 154 miljoner kronor. Enligt förordningen ska fondverksamheten främst främja en från allmän synpunkt lämplig utveckling av företag inom jordbruket, skogsbruket och trädgårdsnäringen.

De nu gällande bestämmelserna för fondens användning finns i förordningen (1989:281) om jordfonden. Fonden förvaltas av Jordbruksverket, som i sin tur delegerat huvuddelen av förvaltningen till länsstyrelserna. Fastigheterna, som finns i fonden, ska även användas för att främja bosättning och sysselsättning i glesbygd. Jordfonden används även vid inlösen av fastigheter i vissa fall när en köpare nekats förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen (1979:230).

Med hänvisning till ovan föreslås att regeringen utökar ramutrymmet i jordfonden med minst 26 miljoner kronor, till totalt cirka 220 miljoner kronor, för inköp av mark. Utan förstärkning av jordfonden kommer en fortsatt fastighetsprisökning att innebära att fonden får en alltmer försämrad köpkraft.

Jordfondens konstruktion bör dessutom ändras till att vara revolverande så att vinster kan återinvesteras i nya fastigheter. Om vinsterna tillåts återinvesteras kommer jordfonden på så sätt att på sikt också kunna behålla sin köpkraft och därmed sin jordpolitiska effekt.

Anslag 1:20 – Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Genom det statliga stödet, anslag 1:20, vill staten genom Jordbruksverket främja omarrondering av jord- och skogsbruksmark. Idag uppgår det stödet till 4,1 miljoner, storleken på stödet beslutas från år till år.

För att kunna höja dagens, alltför låga, omarronderingstempo behöver anslagsnivån höjas så att det långsiktiga samlade statliga stödet inte understiger 20 miljoner kronor. Detta ger en genomförandetid på omarrondering av Dalarnas län på 50 år.

Naturvårdsverket

I Naturvårdsverkets uppdrag ingår att tillsammans med länsstyrelserna skydda och förvalta värdefulla naturområden och arter samt att möta människors behov av att nyttja naturen och det naturen ger. För detta arbete förfogar Naturvårdsverket över anslaget för skydd av värdefull natur (anslag 1:15 inom utgiftsområde 20). Anslaget finansierar förvärv och avtalslösningar för att skydda värdefulla naturområden.

Ur naturvårdsperspektiv är det ofta önskvärt att bevara större sammanhängande områden. Det är svårt att uppnå med en stark ägosplittring. Att bilda naturreservat i samband med omarrondering är effektivt då man inte behöver förhandla med varje enskild markägare. Det minskar arbetsinsatsen och kostnaderna kring reservatsbildningen.

I samband med omarrondering inventeras områdets naturvärden. Det finns goda förutsättningar att skydda höga värden genom naturreservat, peka ut områden lämpliga för frivilliga avsättningar och bestånd där särskild hänsyn krävs. Vid val av vilka områden som ska skyddas ska den regionala naturskyddsstrategin beaktas. Det behöver finnas en långsiktighet i arbetet och målsättningen bör vara att ytterligare områdesskydd inte ska tillkomma i omarronderingsområdet inom en 20-årsperiod.

Länsstyrelsen har under tidigare omarronderingsprocesser upplevt att det under förarbetet råder en osäkerhet rörande finansieringen av förvärv av de utpekade naturreservaten. Det skapar i sin tur osäkerhet kring hur mycket areal som behöver förvärvas som ersättningsmark om inte tillgänglig markreserv är tillräcklig.

Naturvårdsverkets budget för skydd av värdefull natur löper årsvis. För att kunna garantera finansiering som inte faller inom innevarande budgetår måste Naturvårdsverkets bemyndiganderam användas. Bemyndiganderamen uppgår i dagsläget till 42 miljoner kronor. Merparten av detta utrymme är idag ianspråktaget. Får Naturvårdsverket vetskap om vilka områden som är aktuella att skydda tidigt i processen bör det vara möjligt att utnyttja bemyndiganderamen för att garantera en finansiering längre fram i tiden.

Det är svårt att uppskatta den totala kostnaden för att säkra den mark som behöver skyddas formellt (naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal). Kostnaderna varierar från område till område beroende på läge, markanvändning och beskaffenhet.

Lantbrukarnas Riksförbund

LRFs uppgift är att värna den enskilde markägarens intressen. LRF har en viktig roll i att driva frågan om omarrondering på riksnivå samt att på lokal nivå informera om omarrondering. LRF arbetar i inledningskedet med information till markägare och är även en viktig part under processen med sin kompetens inom de gröna näringarna.

Referenser

Edvinsson, R. & J. Söderberg, 2011. A Consumer Price Index for Sweden 1290-2008, Review of Income and Wealth, vol. 57 (2), pp. 270-292.

Granath, K., A. Lundmark & M. Larsson, 2017. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län – Delrapport mars 2017. Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691. 28 pp

KSLA, 2010. Skogsbrukets bidrag till ett bättre klimat. KSLA:s Tidskrift, Årgång 149, Nummer 4 – 2010, 30 pp

LRF Konsult & Swedbank och Sparbankerna 2016. Skogsbarometern 2016. En Sifo-undersökning baserad på intervjuer med 750 skogsägare, 8 pp

Länsstyrelsen Dalarna, 2010a. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län. Rapport 2010:18, Länsstyrelsen Dalarnas län, Kulturmiljöenheten. 12 pp

Länsstyrelsen Dalarna, 2010b. Projektrapport till långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län. Rapport 2010:19, Länsstyrelsen Dalarnas län, Kulturmiljöenheten. 49 pp

Länsstyrelsen Dalarna, 2010c. Projektrapport till långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län - Bilagor. Bilagor 2010:19, Länsstyrelsen Dalarnas län, Kulturmiljöenheten.

Naturvårdsverket 2015. Beskrivning av beräkningar av minskade växthusgasutsläpp för ansökningar i Klimatklivet. PM 2015-10-30, 3 pp

SOU 1994:090. Kart- och fastighetsverksamhet – finansiering, samordning och författningsreglering. Slutbetänkande av Lantmäteri- och inskrivningsutredningen.

Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län

Länsstyrelsen i Dalarnas län fick den 22 december 2016 uppdraget att uppdatera länets långsiktiga plan för omarrondering. Uppdraget har genomförts i samverkan med berörda myndigheter samt företrädare för skogsnäring och markägare. Uppdraget slutredovisas i den medföljande rapporten.

De resultat som presenterades i en delrapport 31 mars 2017, visar att en förbättrad fastighetsstruktur i Dalarna genererar stora samhällsvinster samt en fortsatt hållbar utveckling av landsbygden och landsbygdens ekonomi.

Under uppdraget har behovet av transparens och en kontinuerlig dialog mellan markägare och myndigheter, genom hela processen, tydligt synliggjorts. En gemensam grundsyn avseende syftet med omarrondering med tydlig ansvarsfördelning möjliggör en utökad samverkan mellan berörda myndigheter.

Avgörande för det fortsatta arbetet är ett utökat statligt engagemang, där Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen får ett tydligt uppdrag från regeringen att arbeta med omarronderingen i Dalarnas län och långsiktig finansiering av arbetet. I Jordbruksverkets uppdrag ingår redan idag att stödja jordbrukets rationalisering genom att verket förvaltar jordfonden och anslag 1:20. Jordbruksverket har i tidigare budgetunderlag till regeringen i linje med utredningen hemställt om en utökning av såväl jordfonden som anslaget, för att stödja omarrondering i Dalarnas län.

Därför efterfrågar Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen nu likalydande uppdrag att gemensamt verka för omarronderingen i Dalarnas län. Jordbruksverket ställer sig bakom att berörda myndigheter får ett tydligt uppdrag från regeringen att gemensamt arbeta med omarronderingen i Dalarna.

13 oktober 2017

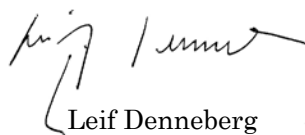
Ylva Thörn
Landshövding i Dalarnas län

Bengt Kjellson
Generaldirektör Lantmäteriet

Herman Sundqvist
Generaldirektör Skogsstyrelsen

Leif Denneberg
Generaldirektör Jordbruksverket

